

AZ

ISKOLAKERET.

A NÉPISKOLAI TANÜGY REFORMJÁT CZÉLZŐ HAVI KÖZLÖNY.

Megjelenik havonként egyszer 1 ívnyi tartalommal.

A szellemi részt illető közlemények Arad, Tököly-tér 6. sz. a. czimzendők.

Szerkeszti és kiadja:

Graszal János

Előfizetési ára egész évre 1 frt 20 kr., félévre 60 kr.

Előfizetések az „Iskolakeret” szerkesztőségéhez küldendők.

A munka hatalma.

Irta: Jankai József, kultur-mérnök, Arad.

Örök törvénye a nagy alkotásnak!
 Teremtő erő! Ember üdvözöl!
 Te nagy szelleme, lelke a világnak,
 Hogy ten magadba sohsem ütközöl!
 Te véghetetlen bölcseséged által
 Mikor rombolsz is újra alkotasz;
 Sohsem pihensz meg, gondod egyre szárnyal,
 Müvedben tét és ellentét igaz.

Mindenségednek egyes osztaléka
 Öröklött tőled munka-szellemet,
 Örök munka foly minden osztalékba',
 Még a márvány, kőszirt is megreped.
 A tenger pára-, köd-, felhő-alakban
 Az égre száll, és utazik tova.
 A bérczre fekszik terhe lankadottan;
 Patak lesz, s újra majd hajó lova.

Miliárd része a roppant világnak
 Örök mozdonyként munkál szüntelen.
 Mult és jövő míg együtt így csatáznak:
 Érett gyümölcsként hull ránk a jelen.

S a nagy munkában, mit a világ végez,
Minden parány tesz, változik, mozog;
Törvény köti a munka szelleméhez,
Te szent törvény, ma néked áldozok!

A rombolásnak rettentő munkája
Karthágót, Tróját elsöpörte mind',
Helyök rögét ma eke töri, vágja,
S kalásztenger nagy emlékekre int.
A föld gyomrában gazdag érzereknek
Arany s ezüstjét munka szüli meg;
Az oltvány rügyek nyílásnak erednek,
S lemosolyg rólok munkabéretek!

A hangyabojnak s méhecskék szorgalma
Munkára intve ember tégedet:
Hol egykor a táj vad volt és kihalva,
Ma ott London s Páris emelkedett.
Dicső munkásság! mily nagy a hatalmad!
Ember fölötti műveket teremt
Apa! neveld jól és emeld a sarjat,
Hogy tulszárnyalja a sivár jelent!

Minden munkál szűk, vagy tágas körében
Még a halál is — öntudatlanul,
Csak, mint istenség: a lélek van ébren,
A mindenséget ez szárnyalja túl.
Mint alkotó — a föld sivár rögében —
Teremt az ember, munka, ész, erő.
A bős elem is meghajolva szépen,
Segítségére gyorsan jó elő.

Ah, mily dicső a munkának hatalma:
Szép fölvirágzást és gyümölcsöt ad,
S miként az éden bájos földi halma
A kéljörömnek árján elragad.
A munka édes, édesebb jutalma,
Az a boldogság, mit a munka ad,

És milliókra tárul bőség szarva,
Ha munkával szolgáljuk a hazát.

Az ész és kéz munkában egyesülve,
Félistenekké emelt föld felett;
Míg tespedésnek, zsibbadásnak büne
Igába hajt sok satnya népeket.
Föl a munkára, észszel és erővel!
Egyesek, népek, föl munkára hát!
Igaz boldogság munka által jő el,
Boldoggá tesz az házat és hazát.

A falusi ismétlő iskoláról.

Irta: Váczy István, közs. tanító, Nagy-Halmágy.

Az 1868. évi népiskolai törvény a népoktatásról akként intézkedik, hogy a mindkét nemű ifjuságnak ama része, mely a népiskolával befejezi tanulmányait, két tanfolyamon át nyerjen oktatást, nevezetesen: a 6—12 évesek a mindennapi és a 12—15 évesek az ismétlő, köznyelven — vasárnapi iskolában.

Idézett törvénynek nemes intencióit kétségbe csak az vonhatja, ki nincs tisztában az „ismétlés” fogalmával. Sokszor hallottam, köztük értelmes, kabátos emberektől: felesleges az ismétlő iskola; a mit a gyermeknek tudnia kell, azt elsajátíthatja a mindennapi 6 évfolyamu oktatásban.

Igaza van, nem is! Igaza van, mert tény, hogy a mindennapi iskola minden tudománynak megteremti az alapját, de feledik, hogy a 6—12 éves gyermekek szellemi ereje annyira gyenge, mely igen sokszor nem képes megemészteni, maradandó birtokába venni a hallottakat, azok erősebb támaszra szorulnak; feledik, hogy a lélek az érzékek által észrevetteket tárházába fogadja, de ezeknek alkalmazása, feldolgozása ha nyer is némi tért, ám hogy a növendék az életbe átvigye, hogy az ész ítélete elé vive, magának életszabályokat alkosson, fejlettebb kor szélesebb tapasztalat, tágabb ismeretkör igényeltetik; feledik, hogy a mindennapi iskolában sok olyan nem fordul és nem fordulhat elő, a mit az életbe lépő már-már polgárnak tudnia jó, hasznos, szükséges. Mindezekre a legkedvezőbb alkalmul szolgál az ismétlő iskola, mely kell, hogy az elemi tanoda és élet között közvetítő szerepet játszik.

És nem láttam még egyént, ki csak kissé fontosabb munkán nem találna valami javítani valót, valamit, a mit másképp helyesebbnek nem vélne, a mi némi simítást nem kívánna.

Igen, az építész, mielőtt a lelkében tervezett eszme valósulna, megvizsgálja művét, a hol szükség, javít, ujit, erősít, kiegészít, hogy alkotása a célnak inkább megfeleljen.

Van-e fontosabb valami, mint a gyermek nevelés-tanítása? Van-e valami, mi higadtabb körütekintést, nagyobb meggondoltságot követelne, mint a jövőndő honpolgár képzése?!

A mindennapi iskola halad az előirtak nyomán, a helyi körülmények annyi akadályt gördítő korlátai között. De a lélek gyenge, a 6 - 12 éves ész a komolytól idegen, szükségtelennek tart sokat, mit minden beszélés mellett is kézzelfogható, tapasztalatból meritett haszon nem ajánl, a hátráltató tényezők, a növendék kora megrövidíti a munkálkodó kezet, meghiusítják a törekvő vezető kitüzött tervének kivitelét.

Az ismétlő iskola előveszi az előbbieket, a lélekbe hatoltak erősebb-gyengébb szálait, a gyengébbet edzi, az erősebbet izmosítja, sokszor pótolja a hiányokat, miket szükség, körülmények, talán hanyagság idézett elő.

A 12 - 15 éves ifju mindent könnyebben fog fel, többet bír, előtte mindegy új világ tárul, mert munkássága terét, mi több — eszközt s módját ismerni osztályrészeül jutott.

Ez azon kor, melytől függ e nagyhorderejű kérdés: hasznos polgára lesz-e a társadalomnak vagy nem? becsületes-e vagy nem? — Ez azon kor, hol a hajlamon az ész kezd uralkodni, hol a meggondolás, a megfontolás is tekintélyes szerepet vív magának, hol az ifjukodó lélek számolni kezd a viszonyokkal, a körülményekkel, melyek jövőjét alkotják, a térrel, melyen az egyedi előny, a haszon, a munka értéke, becse, a testi fáradság, az izzadó verejték mellett tervezést kíván, a szellem kincseit mint jót, hasznost, szükségest tekinti.

E kis reflexió szolgáljon azoknak, kik nem ismerik el az ismétlő iskola jogosultságát, előnyét, szükségességét.

Megpróbálom körvonalozni az ismétlő tanfolyam tananyagát.

Mivel ezen tanfolyam célja a mindennapi iskolában szerzett fontosabb ismeretek repetitioja, kibővítése, a gyakorlati életre való alkalmazottsága, nemkülömben az erkölcsi és nemzeti érzületek fokozása, megszilárdítása, a szív és jellem tetterősebb nemesítése; s mivel e tanfolyamon u. n. lecke-felmondások nem fordulhatnak elő: a cél elérésére elégségesnek gondolom, ha kizárva minden más tankönyvet, olyan olvasókönyvek alkalmaztatnak, melyeknek tartalma e nemű törekvéseinknek megfelelők.

A mi az olvasókönyvek tartalmát illeti, tekintetbe kell vennünk a növendékek jövőndő állását, terét, foglalkozását, szem előtt kell tartanunk az élet mindinkább sulyosbodó terheit, melyek arra utalnak, hogy minden alkalmat, mellékfoglalkozást megragadjunk, a mik fenntarthatásunkat könnyebbitik: nem sza-

bad mellőznünk az erkölcsi képzést, mert tagadhatlanul mély igazság rejlik ama nagy mondásban: „Erkölc nélkül Róma ledől s rabigába görnyed“; koronázza fáradságunkat a nemzeti, a hazafias érzelmeknek tettekre kész fokozása.

Ezekhez alkalmazkodva, tárgyalás alá esnének a földművelés, körében a növénytan — főleg a gazdasági hasznos és kártékony növények, talajjisme, állattenyésztés, kertészet ágai, méhészet, selymészet, a házi iparnak a vidékben megfelelőbb speciukai, a természettan; a hit- és erkölcsstani oktatást a vasárnapi oktatást — ezekről később szólándok — követő nyilvános templomi, vagy az igen sok helyütt üdvösen divó délutáni ugyancsak templomi prédikációknak, meditációknak szánom; a polgári jogok és kötelességek, a dicső ősök lélekemelő ismertetése, egyes irodalmi harcosok terményeinek méltatása, melyeknél a szerzők nevének aláírása czélszerűnek bizonyulna.

A falusiak viszonyai megkövetelik, hogy az őket inkább érdeklő dolgok, tárgyak, eszközök bővebben traktáltassanak; nevezetesen a háztartás és gazdaság, gazdasági eszközök, gépek, jég- és tűzkárok elleni biztosítások, takarékpénztárak, kölcsönök kiváló gondban részesüljenek.

Sőt, tudva a nép olvasási vágyát, hiszen hányszor jönnek össze, hol egyik vagy másik valami érdekesről praelegál — haszonnal lenne, ha az ismétlő tanfolyam számára készült olvasókönyvekben némely tárgy annyira kidolgozva lenne, hogy azt a tanító a rendes szorgalmi idő alatt nem is végezteti, de felhívja rá a tanulók figyelmét s buzdítja az önképzésre. Az efajta vonzó irmodorban előforduló darabok ugy a növendék, mint a szülőknak olykor-olykor kedves, hozzá tanulságos szórakozást nyujtanának.

Vannak, kik az ismétlő iskola 3 év folyamára három külön kötésű olvasókönyvet óhajtanak, olyatén, hogy a főbb dolgok könyvekként felosztva, nagyobb terjedelemben forduljanak elő. Így pl. az egyik olv. a földrajz, történelem, alkotmánytan (történelmiek), — a másodikban a természetrajz, egészségstan, természettan (a természetiek), — a harmadikban a gazdaságstan, háztartás stb. (gazdaságiak) legyenek inkább feldolgozva. Ám itt az a bökkenő adja magát elő, hogy egyesek a három olvasókönyv közül egyik vagy másiknak élvezetében nem részesülhetnek, teszem azt csak azért, mert későn kezdvén vagy végezvén a mindennapi iskolát, elérik a 15-ik évet, mielőtt az ismétlő iskola összes három könyveit kitanulta volna. Igen, ha minden gyermek 12 éves korában az utóbbiba jutna, akkor ez a módszer lenne a leghelyesebb. De mivel ez alig lehetséges, helyesebb, ha az összes anyagot egy könyv öleli fel, mikor is még mindig fenmarad azon előny, hogy a tanító buzdítására az esetleg korábban kimaradó növendék önbuzgalommal olvassa az elmaradottakat.

Végül lenne minden iskola mellett rendes iskolakert, hol a nyári egy óra többlet alatt — erről később, — amit a téli hónapokban a kertészet, selymészet s egyéb idevágó szakmákban a képezdében arra képzett tanító vezetése mellett elméletileg nyernek a növendékek — in praxi mutogatás által elsajátíthatassanak. Ez nem is lehetne, s nem is lenne olyan szolgai foglalkozás, mit talán scrupulosus egyének az ünnep megszenteltségtelenítésének vennének.

Vessünk ezután egy pillantást önmagunkra is. Ha ezekben a vezető tanítónak munkakörét tetemesen nagyobbítjuk, természetesen, hogy a munka fejében nem maradhat el az illő díjazás, mert igaz, hogy ujabban a tanítóra mindenféle terheket rónak, száz és száz nemes eszme élére állítják, de nem gondolnak arra, hogy mellette éheznek, nem veszik tekintetbe, hogy másutt a legcsekélyebb munkára is előírják a tisztos honoráriumot.

A mondottak daczára úgy tapasztaljuk, hogy az ismétlői tanfolyam maga vagy már az eszméje is három phásisban lelhető: egyik helyen szunyad, másik helyen alszik, a harmadikon nyomma sincs. Legnagyobb számmal találhatók a két utóbbiak. Miért?!

Eszembe jut itt az ó-korból a thebaiak esete, kik, midőn Lacedemon felvirágzását látták, irigy szemmel nézve a tulszárnyalást, restelve az elmaradást, tanulmányutra menesztettek egy Phiton nevű bölcsészt, ki tüzetesen megvizsgálná, minő törvények és rendeletek azok, miknek alapján Lacedemon népe a jólétnek minden tekintetben oly magas niveaujára emelkedett.

Phiton lelkiismeretesen megfelelt kötelességének, gazdag tapasztalatokkal tért haza.

A nép csudadolgokról beszélt s alig várták a napot, melyen a bölcsész számot ad missiójáról. Tömegesen tódultak a tanácsházba, hol az előadást várták. Phiton megjelent; komoly arcza, a tiszta megfontolást eláruló vonásai vérmes izgatottságban tartották a jelenvoltakat. Most a közönség elé lép, és egy nyalábot véve elő, holmi békókat, lánczokat, csigákat s más enemü eszközöket rakott le, s azzal — távozott.

Conticuere omnes intentique ora tenebant! . . .

— Hát interpretálná, mit jelentenek ezek? kérték ámulattal.

Phiton visszatért, és tettét ekként értelmezte; Thebei nép! ti elküldtetek Lacedemonba, ügyelném meg a törvényeket és rendeleteket, mik annak felvirágzására hasznosak; ime én sokkal hasznosabbaknak véltem reátok nézve: meghozni a törvény végrehajtásának eszközeit, mert nem törvényre, hanem annak végrehajtására van szükségünk! —

Olvastam nem rég egy tekintélyes tanügyi lap hasábjain, hogy veszve van ott minden, hol a rendes iskolabajarást egyedül a törvény szigorú végrehajtása eszközölheti. Gondolatom e kettő

közül concentrálódott: ez vagy nem ismeri jól a magyar népet, vagy nagyon rendén van a szénája s más állapotot nem tud; ha az első, sajnós, ha a második, szivből örvendünk rajta.

Megvallom, messze esünk a barbárnak declarált kortól, tehát joggal riadunk vissza az eszközöktől, mik a czél elérésére használtattak; azt is tudom, hogy a humanismus annyira haladt, miszerint puha párnát rejteget a „szerencsétlen áldozat“ számára; de már azt még sem szeretném orbi et urbi hirdetni: Magyarorszában a törvény azért alkottatott, hogy legyen mit áthágni, kijátszani.

Van törvényünk, mely az iskolakötelezettséget előírja, hajtásák végre. Kik? — A tanítók? Nem! — A törvény őrei!

Üres beszéd! Nem a! —

Ismerek valahol egy községi iskolát, mely a léttel küzd, ma van — holnap nincs. A tanító kebelbarátja a jegyzőnek, kinek köszönhető az iskola fennállása, ki ha gondjai alól azt kibocsátja, megszűnt s a tanító kenyér nélkül marad. Párszor említé az ismétlő iskola beállítását, néhányszor a mindennapi iskolából igazolatlan mulasztásokat terjesztett elő. Mit tett a község jegyzője? — mert hiszen az előljáróság feje, — a bíró, köztudomásu, hogy majd mindenütt ugy tánczol, ahogy a jegyző huzza. Először is megharagudott, később a bejelentett szülőket a tanító nyakára küldte, számoljanak vele, végre a havi kimutatáshoz új blankettát küldött, mit igazoltakkal kitölteni meghagyta.

Ime az országgyűlés mult szakán is annyira hangoztatott kimutatások jóhiszeműségére egy kirívó commentár.

A tanítónak ellensége lett az, kinek ez állását köszönheti, kitől kenyere függ, rossz szemmel nézi a közönség, melynek jóindulatára feltétlen szüksége van.

Mit tegyen? — Szép szóval kellett volna előtárni a rendes iskolabajjárás előnyeit. — Igenis, előzőleg megtörtént! — Jelentse fel a fellebbvalóknak. — Vegye valaki fontolóra a jelzett körülményeket s ítéljen józanul, igazságosan: nem-e az a tanító, aki maga alatt vágja a fát?! . . .

Bocsánat és tisztelet a kivételeknek, de ehhez hasonlóra, ugy vélem, nem egy helyütt akadnánk.

Ez esettel ellenben, bár sokaknak nem izlik, megemlítem tapasztalatomat néhány felekezeti iskolából, ahol az igazgató, a plébános maga kíséri figyelemmel a mulasztókat, maga jár el azoknak törvényes megintésében, de ha akadnak kellemetlenségek, nem zuditja másra a felelősséget, hanem oda állítja a törvény teljes szigorát, melynek engedelmeskedni, mit végrehajtani szent kötelesség.

Tehát az ügyszeretet a törvény őreinek részéről az első, mely a rendes iskolajárást kieszközölni képes; s minthogy az ismétlő iskolának alapja a mindennapi, s mert alap nélkül építeni hiu ab-

ránd: mindenek előtt az utóbbit kell rendes kerékvágásba hozni, Hogy mily módokat tartok erre czélszerűeknek, talán egy alkalommal bővebben érintem. most nem tartozik tárgyamhoz.

Egyáltalán átláthatjuk, mennyi előnnyel, haszonnal járna itt, ha a tanügyi lapokban éveken át hangoztatott tanítói kívánalmaknak egyike-másika süket fülekre nem találna.

A falusi ismétlő iskolák gyakorlásának egyik akadályá kétségkívül a nép nehéz viszonya, mely követelni látszik, hogy a már használható gyermeket egyes mezei munkákra, vagy állat-őrízetre, házfelvigyázatra tartsák.

Ha tekintetbe vesszük a tiszta igazságot, ha ehhez hozzá számítjuk, mennyire meg kell az embernek minden erejét feszítenie, hogy önmagát és családját fentartsa, hogy a nagy állami terheknek megfeleljen, nem kárhozzátja ama szülőket, kik ez ok miatt tartják vissza gyermekeiket.

Ugyancsak előttünk áll a másik alternatíva, midőn vagyos atyák használják otthon serdülő gyermekeiket, holott cselédek csak csekély kiadás mellett tarthatnának.

Egy harmadik eset, midőn a tanoncot a rossz akarat vonja vissza az ismétlő iskolától; negyedik, midőn felfogadott cselédek épen alkalmazottságuk következtében nem részesülhetnek annak áldásos hatásában.

Az utóbbi meggátlására szolgálna, ha az előljáróság szigorúan örködnék az alkalmazott cselédek felett avégből, vajjon iskolakötelesek e? A második és harmadik esetben a törvény legszigorubb végrehajtása volna eszközlendő, míg az elsőknél alkalmat kellene nyújtani arra, hogy oly időben nyerjék az ismétlő oktatást, midőn arra a munkaszünet kedvez, pl. ünnepnapokon, télen d. e. 8—10, a nyári napokon 7—10, mely idő egyuttal mindannyira legkedvezőbb lenne.

Igaz, hogy e 2 vagy 3 óra kevés s nem felel meg a törvény által előirt 4—5 órának de inkább valami, mint semmi, s ami fő, kivihető. Kivihető annyira, hogy a legtöbb felekezeti iskoláknál csakugyan fel is található,*) ahonnan a „vasárnapi iskola” elnevezés is ered.

Vannak, kik szeretnék az ismétlő iskolát a hétköznapi esti órákban megtartani. Részemről nem osztom véleményüket, nem, mert az esetleg fárasztó munkában eltikkadt erő akkor pihenést követel, nem, mert ellene vagyok ama devajkodásnak, mit esetleg a 12—15 éves fiú és leánygyermek jövet s menet alarmino-zhatnak. Példa rá az iparos tanoncok esti oktatása.

Tagadhatlan, hogy sokat eredményezhet az, ha a tanító a mindennapi iskolában megkedveltette növendékeivel a tanodát; állítom, hogy a tanító ügybuzgalma, rábeszélése üdvös kihatással

*) Többnyire még is csak — papíron. Sz.

lehet; de ugy látjuk, hogy mindez nem szüli az óhajtott eredményt. Azután melyik törvény az, melynek megtevésére, vagy áthágása ellen a rábeszéléshez, a szép szóhoz folyamodnak? Hát csak a legfőbb, mely a legnemesebbre, a népnevelésre vonatkozik, legyen meddő, legyen a rábeszélésre utalva?!

Az aradi állami tanítóképzőintézet kertje mögött tervezett és részben már betelepített szőlőterület céljának és berendezésének ismertetése.

Irta: Pókász Imre. tanítóképezdei tanár, Arad.

A vallás- és közoktatásügyi nagyméltóságu m. kir. miniszter ur mult évi november hó 13-án 35882. sz. a. kelt rendeletére az aradi állami tanítóképző-intézet kertje mögött 8640 m²-nyi földterület béreltetetti Arad szab. kir. városától, hogy részben a filloxerának ellentálló amerikai-, részben hazai nemes fajú szőlővel betelepíttessék. A miniszter ur ezen intézkedésével nemcsak azt célozza, hogy a vidék szőlőművelési érdekeit minden irányban, különösen a filloxera ellen való védekezés szempontjából, emelje és megvédje, hanem alkalmat akar nyújtani a tanítónövendékeknek az okszerű szőlőművelés gyakorlati és a föllépett vésszel szemben a védekezés különböző módjainak elsajátíthatására is.

A kibérelt földterület még november hó folyamán az intézet növendékeinek a közreműködésével nyomjeleztetett: hosszában két 2.844 m. széles kocsiút-, szélességében pedig egy ugyanilyen széles kocsiút és két 0.948 m. széles gyalogjáró kitűzése által hat 507.6 --507.6 m² — és hat 775.497—775.497 m² nagyságu táblákra osztatott föl. Ezen munkálat befejeztével a területből 3849.3 m² megrigoloztatott, hogy a miniszteriális rendeletnek megfelelőleg amerikai- és hazai fajú szőlőtőkék törzstelepéül szolgálhasson. A földforgatás ahoz értő munkások által eszközöltetett, a melyhez azonban a növendékek annak megtekintése céljából több ízben kirándultak.

A betelepítés a jelen év tavaszán vette kezdetét, a midőn is az intézet kertjében meggyökeresített 1573 darab Riparia Sauvage venyige, a tanítónövendékek közreműködése mellett, állandó helyükre vasfúróval kiültetett. Ezen gyökeres venyigék: 1522.8 m² területen 120 cm. sor- és 2 m. tőke távolságban lettek kiültetve, hogy majd benemesítettvén, anyatelepet alkossanak; 1163.3 m² területen pedig, vesszőtermelés céljából, 1 m. sor- és tőke távolságra ültetettek ki egymástól.

Az anyatelep tőkének hajtásai a jövő év május és június havában az arad-hegyaljai nemesebb szőlőfajokkal zöld állapotban beojtatnak és megeredésük után gyökereztetés céljából lebojtatnak, hogy évi termésükön kívül minden évben nemes galyat is szolgáltatassanak.

Ugyancsak a jövő év tavaszán ültettetnek állandó helyeikre a már megrendelt Herbemont, Jaques és York-Madeira amerikai direkttermő szőlőfajok gyökeres venyigéi 1 m. sor és 2 m. illetőleg 1.1 m. tőke távolságyra egymástól, hogy törzstelepet alkossanak; nemkülönben a hazai nemesebb fajok közül a Musztafer, Bakar, Vörös-dinka Olasz-rieszling, Piros-velteli, Kadarka, Oportó, Nagyburgundi, Carbenet, Malbei, Merlót, Verdort, Chasselas blanc és rouge. Madeleine angevine, Muscat lunel, Alexandriai-muskotály és a Passatutti gyökeres venyigéi szintén anyatelepnek 1 m. sor- és tőke távolságra.

Ezen hazai szőlőfajok törzsszőlőjének célja lesz: alkalmat nyújtani a tanítónövendékeknek arra nézve is, miképen lehet a filloxera által megtámadott szőlőket szénkénegezéssel fenntartani, hogy a védekezésnek ezen módját is begyakorolhassák.

A kibérelt területnek meg nem rigolozott része szőlő-iskolául fog szolgálni; a mely célból három forgóra lesz fölosztva.

Az első forgó a jövő év tavaszán Riparia dugványokkal ültetik be. Ezek 1891-ben hazai nemes fajokkal beojtatnak és a következő évben eladásra kerülnek.

A második forgó beültetése 1891-ben, a harmadiké 1892-ben történik és rajtok a munkálat az első forgó módjára folytatandó lesz.

Eszerint az intézet oda jut, hogy szőlő-telepéről minden évben elárusíthat meggyökeresedett és benemesített szőlővesszőket.

Az egyes forgókra eső területek bizonyos hányadára, a francziák által követett eljárás szerint az intézet növendékeivel a tél folyamán eszközölt száraz ojtások is lesznek kiültetve, hogy nekik ezen eljárás is bemutattassék és általuk gyakoroltassék. És azt tenni annál is inkább szükséges lesz, mert a miniszteri rendelet értelmében a tanító-növendékeket oda kell képesíteni, hogy majd mint tanítók a népet az amerikai szőlőfajok mivélésének minden módjára, különösen a filloxera pusztítással szemben a védekezésnek elsajátítására, gyakorlatilag megtaníthassák. A tanító-növendékek tehát a szőlő körül végzendő munkákat nemcsak végrehajtani fogják látni, hanem a gazdasági és kertészeti gyakorlatok és elméleti tanulni valók mellett fentmaradó szabad időnek egy része alatt a munkában gyakorlatilag részt is fognak venni.

Ilyen módon a kívánt eredmény, reméljük, nem fog elmaradni. Adja Isten!

A konyhakertészet haszna.

Közli: **Párean János**, közs. tanító, Zsigmondháza.

Hogy mennyire jövedelmező a konyhakertészet, kivált városokban vagy városokhoz közel fekvő falukban, arról sok embernek még fogalma sincs. De tény, hogy nagy városok tözsomszédságában egy félholdnyi területért az évi haszonbér száz

forinton felüli, ez pedig némileg beigazolja a konyhakertészet tetemes jövedelmezőségét. A jövedelem magasra rughat ugyan, de a költségek is nagyok, s egyedül az fogja tudni fokozni évről-évre kerti jövedelmét, a ki nemcsak a költségektől nem fél, hanem a ki még észszel is dolgozik. A nagyobb jövedelem azonban a termesztett zöldségfélék kellő értékesítésétől függ. Zöldségvásár csak városokban és gyárakban lehet, s a korai, első termelvények mindig magasabb áron kelnek el, mint a későbbiek. A ritkaság itt is ritka árnak örvend.

Ha korai konyhanövényeket akarunk termesztetni, úgy meleg és a zord szelek előtt védett talajban termesztjük azokat. A mélyen fekvő talaj némely növényre nézve jobb, mint a magasan fekvő s viszont; de a mély talaj ne tartsa vissza a vizet sokáig. Vannak oly növények is, melyek a költséges öntözés nélkül is fejlődnek, p. o. vöröshagyma, gyöknövények és közönséges káposztafélék. Oly növényeknél, melyek a szabályos öntözést kívánják, arról kell gondoskodni, hogy a víz elegendő mennyiségben meglegyen.

Konyhakertünket szépen tervezni és beosztani kell; nevezetesen kell, hogy legyenek utak, melyeknek egyike mint főut ketté választja a kertet, s ha ez nagy, akkor egy, kettő, vagy több kereszt ut is szükséges. Az utak egyáltalán ne legyenek nagyon keskenyek; kimérésük után lehető mélyen felásandók s azután jól be kell őket taposni.

A jó és helyes beosztás szép és tetszetős alakot kölcsönöz a teleknek, a mi sokban előmozdítja a munkakedvet.

Okszerű konyhakertészet üzhető, ha főleg a váltakozó rendszer vétetik alapul. Be fogja látni mindenki, hogy ugyan azon növény ugyan azon talajban több éven át egymás után nem tenyészhetik, — azért nem, mert a neki való s fejlődésének megfelelő alkatrészek mindinkább elfogynak, míg végre a talaj az illető alkatrészekről egészen meg lesz fosztva, ennek következtében elgyengül és kimerül. De eltekintve ettől, tudnunk kell, hogy némely konyhakerti növények friss és erős trágyázás után, némelyek annélkül ültethetők és termesztethetők. Mivel tehát nem minden növénynek kell az erős trágyázás, sőt árta mára is lenne az, nagyon czélszerűnek bizonyul a váltakozó gazdálkodási rendszer a konyhakertben is. Hogy mikor, t. i. hányadik évben kell trágyázni? az a talaj minőségétől függ. Bátran állíthatjuk, hogy a gyenge földet minden harmadik, a jobbat negyed, ötöd, sőt hatodik évben meg kell trágyázni. Azonban ez utóbbi is változtathat a dolgon, a szerint, a milyen érett vagy nyers a trágya.

A főzelékfélék nagy számban levén, nem szükséges, hogy az ugyanazon fajhoz tartozók gyorsan következzenek egymás után, hanem könnyen kivihető, miszerint négy, öt, hat év múlva elől kezdődik a sor. Mit is lehet friss trágyázás után konyhaker-

tünkben természeteni? Első évben, vagyis a frisen trágyázott talajba leginkább káposztát szoktak elültetni.

Második évben következik a sárga répa, mert ez a friss trágyázást nem szereti. Harmadik évben jön a hagymaféle. Ezt követheti újbóli trágyázásra uborka, saláta, vagy trágyázás nélkül paszuly, borsó, lencse. Fokozott szorgalom mellett egy termés helyett kettőt, hármát is lehet nyerni. Ugyanis burgonya és hagyma közt a saláta is fejlődik s ha felhasználják, akkor az addig növésükben megakadályozott főnövények helyre pótolják visszamaradottságukat. A kinek elég föld áll rendelkezésre, az okosabban cselekszik, ha túl nem terheli azt. A földet is meg kell pihentetni.

Végre még a magvak kiválasztására is kell figyelni. Nem mintegy, akárkitől veszünk azt. Itt habozás nélkül azon céghez forduljunk, a mely bizalmat érdemel, az az, a mely cég e tekintetben mint jó, őszinte s bizalomra méltó cég ismeretes. A vásárlás pénzbe kerül ugyan, de mit használnak az olcsóbb áru magvak, ha elvetésük után nem kelnek ki?

Hogy mi, hogyan természetessék a konyhakertben? ezt nem a műkertésztől tanulhatja a nép, de igen megtanulhatja az iskolakertben. Itt csekély méretű darabka földön en miniatur bemutatja a tanító tíz-tizenkét éves növendékeinek a konyhakertészet egész üzemét oly módon, hogy a serdülő ifjuság szülői kertjében nemcsak nagy örömmel és ügyességgel, de nagy eredménnyel is fog kertészkedni. Az iskolakert szülőanyjává fog lenni száz meg száz házi kertnek s a körültekintő tanító mint jóltevője száz meg száz családnak anyagi és erkölcsi jutalmakban fog részesülni.

A gyümölcsfáknál szükséges őszi munkák.

Közli: **Launer Gusztáv**, néptanító, Uj-Fazekas-Varsánd.

Ha valaki azt akarja, hogy jó és ízletes gyümölcsöt termeljen, annak nem szabad kihasználatlanul hagyni az őszt, hanem ekkor is meg kell adnia fáinak az elengedhetetlen gondozást.

Ez a gondozás első sorban is abban áll, hogy lefűrészeljük a száraz ágakat és galyakat, melyek a fát elcsúfítják s a fűrészelési helyeket gondosan simára nyesvén s azokat kátránnyal bekenvén, elzárjuk a levegő és világosság befolyása elől. A megfelelően alkalmazott tisztogatás által a fának hajtóképességét, többnyire kellő arányba hozzuk a neki nyújtott táplálékkal, noha itt is, mint mindenütt, van kivétel a szabály alól, s vannak esetek, midőn a tisztogatás nem elegendő, hanem a fát meg is kell ifjítani.

Bizonyos gyümölcsfajtáknak természetes növekedésük folytán oly nagy hajlamuk van a termékenységre s idővel oly nagy,

majdnem évenként visszatérő termőképességet fejtenek ki, hogy a nyári hajtások rövidebbek és gyengébbek lesznek s az egész fa termőgalyakkal és rügyekkel behintettnek látszik. Ha e mellett elkerüli figyelmünket az a körülmény, hogy a gyümölcs rajtok évről-évre kisebb lesz, pár év múlva azt fogjuk látni, hogy a gyümölcsök tökéletlenül fejlődnek ki s repedések vannak rajtuk. A fatermőképessége ki van merítve s nem képes összes ágait és galyait egyformán táplálni. A figyelmes tenyésztő tudni fogja, hogy ilyenkor azután a fának segítségre s új erősítésre van szüksége, miért is annak összes ágait, vagy legalább egy párt a korona feléig, vagy egy harmadáig visszametszi, vagyis a fát megifjítja.

A nagy termőképesség által kimerített fákon kívül alkalmazzuk még a megifjítást oly fáknál is, melyek fagykárak, jégeső, a koronának ferde fejlődése, sérülés, vagy betegség folytán koronaágaiknak egy részét elvesztették, hogy a régi fából azután újabb koronát lehessen képezni. Czélszerű ezt a megifjítást szintén őszzsel végezni s ügyelni arra, hogy a dolgot mindig a fa csúcán kezdjük, hogy úgy az ágaknak a két-négy éves fáig való visszametszése a koronát megifjított állapotban tüntesse fel, hogy továbbá a vágási felület átmérője ne legyen 7—10 centiméternél nagyobb, a vágás az ágnak sima részén valamely oldalág közelében eszközöltessék, annak szélei jól lefaragtassanak s az egész vágási felület jól bekenessék. Czélszerű továbbá, hogy a fa korához és koronájának nagyságához képest 1—2 ágat a korona első-vagy közép részén megnyesetlenül hagyjunk; továbbá szintén érintetlenül hagyjuk a visszametszett ágakon a metszés alatti részen megmaradt oldalágakat. Mindezen érintetlenül hagyott ágaknak ugyan is az a célja, hogy lehetővé tegyék, hogy azon táplálék, melyet a fa a talajból felvesz, azonnal felhasználtsék s a megrekedő nedvkeringés magának utat találjon. Végül arra is kell ügyelnünk, hogy azon számos hajtás közül, melyek egészséges fánál az erős visszametszés folytán beállnak, csak lassankint távolítsuk el azokat, melyek e korona képzéséhez nem szükségesek.

Czélszerű továbbá, ha a fa koronájának rendezésével egyidejűleg megtisztogatjuk a törzset és az idősebb ágakat a mohok, zuzmók és elhalt részekről, melyek buvó és áttelelő helyeket képeznek a rovarok petéi és lárvái számára. Erre a célra nagyon megfelelnek a fakaparók, melyeket ma már mindenféle alakban olcsón lehet a kereskedésekben kapni.

Ajánlható, hogy a mohképződés megakadályozása céljából a törzset és a korona erősebb ágait mésztejjel mázoljuk be, melyet oltatlan mészből és vízből oly sűrűre készítünk, hogy az a bemázolás után fehér bevonatot hagyjon hátra. Kézi meszelő segélyével mázoljuk a meszet a fára s e munkát ismételjük, vala-

hányszor a csapadékok a fáról a meszet lemossák, a mi rendszerint egy év alatt csak egyszer szokott történni.

Végül igen fontos körülmény még a fa gondozásánál, hogy a törzs körül készített tányért, melynek átmérője legjobb, ha 1—1 és fél méter, megtisztítjuk s felkapálván, elrendezzük olyformán, hogy a tányér külső szele valamivel magasabb legyen, mint annak közepe a törzs körül, hogy az összes nedvesség összegyűljön a környezetről e helyen, a melyet mindig porhanyón és gyomtól tisztán kell tartani. Czélszerű, ha a fák körül a földet a tél beállta előtt felássuk s a tavasszal és a nyár folyamán párszor megkapáljuk.

Nagyon ajánlható továbbá, hogy a fa körül készített ily tányért vékony réteg korhadt trágyával, lombbal, mohával vagy egyéb laza anyagokkal befedjük, mert ezek alatt a föld mindig porhanyó marad s a levegő belejuthat, továbbá az ily takaró meggátolja a gyomok felnövekedését s a földet a fa körül állandóan nyirkosan tartja. És mindezen előnyökön felül, a mi még legfontosabb, az ily takaró védelmet nyújt az ellen, hogy a fagy nagyon mélyen le ne hatoljon a földbe, még a legkeményebb télben sem.

Mindezen munkákhoz az embernek sokkal több ideje jut ősszel, mikor minden mezei munka be van fejezve, semmint tavasszal és nyáron: továbbá ilyenkor a fa nyugvó állapotban levén, tisztogatás közben a héját nem sérthetjük meg oly mélyen és nagy mértékben, mint mikor a nedvkeringés teljes erővel folyik; azonfelül a fa alatt ilyenkor semmi értékes növény vetve, vagy ültetve nem levén, ebben se teszünk kárt; végül pedig a télen levágott rözse tüzelő értéke is nagyobb mint azé, melyet nyáron vágunk

„Türhető helyzetet a magyar néptanítóknak!”

Ezen czim alatt megjelent Veritas álnévű szerzőtől Munkáson egy röpirat, mely a tanügyi kormány, tanügybarátok, de különösen tanítók figyelmébe van ajánlva. A tárgyismerettel és alaposággal megírt dolgozat kimerítően szól a felvett tételről. Utal arra, hogy valamely nemzet csak műveltsége által lehet nagygyá, szabaddá. Felemlíti, hogy Eötvös, Pauler és még Trefort is, de meg az egész művelt közönség is felfogták ezt és igyekeztek a nép nevelésügyből közvéleményt csinálni. A közel mult áramlat azonban a jótékony kezdeményezést fejlődésben megakasztá, sőt szándékos akadékoskodást is vél szerző itt-ott felismerni s érintőleg fel is említi. A megakasztás ádáz munkáját különösen a hazai tanítósnak számításán kívül hagyásával erősítik. Pedig 25000 embert ideig óráig kényszerrel s más eszközökkel tetszálomban lehet ringatni, de teljesen tehetetlenné tenni nem. „A tanító ember, ki -- ha kötelességei

vannak — jogokkal is bír. Jogos kívánsága a tanítósnak, hogy terhes munkája után anyagi gondoktól ment, nyugodt órái legyenek! Avagy nincs akár hány, kinek fizetése a kinevezett — qualificatióval nem bíró — irnok 3 — 400 forintnyi fizetését nem éri el!? Pedig nyolcz évi fáradságos tanulás után megérdemelne talán annyit, a mennyit egy — 600 forint minimális fizetéssel — megválasztott, de csak hat évi tanulmánytal bíró községi jegyző. És ezek közt hány van, a ki még ennyi iskolával sem bír s ki sem az egyik, sem a másik nyelven helyesen írni nem tud!? Kimutatja, hogy: míg fennáll ama guny, hogy a tanító az egész világot arra tanítja, miként kell a jólét feltételeit, vagyont és pénzt szerezni, ő maga koplal, — addig szünjék meg századunk felvilágosultságával bögyészkedni. Lehetetlen ily körülmények között megvárni a 30 — 40 szolgálati évet, hogy végre valahára 300 frtnyi évi nyugdíjával nyugalomba mehet — koldulni. Hát a 250 frttal? a 40 évi szolgálat után! az 1875. év előtti időből mi sem beszámítva? Kalap, bot és tarisnya a dicső jelvények!!

Kifejti továbbá, hogy addig, míg ezen ügyek legalább méltányosan rendezve nincsenek, tanítói tekintélyről beszélni abszurdum. Mint ha maga a közoktatásügyi kormány is megelégette volna e — mondjuk furesa — helyzetét a tanítósnak $\frac{9}{10}$ részének: a szünidő előtt összeírta az országos nyugdíjintézetbe felvett tanítók szolgálati éveit, családtagjainak számát stbit. Most pedig újabb rendeletében a közoktatási miniszter a tanügyi budget tárgyalásaiból felmerült vitatkozások alapján indítatva érezte magát végre intézkedni, hogy az 1868. t. c. 142. §-ában megállapított tanítói fizetési minimum, a 300 frt fizetés minden tanítónak kijusson. Hogy a miniszter e törvényt komolyan keresztülvinni óhajtja, erről tanuskodik a rendelet, mely különben az összes tanfelügyelőkhez elküldetett, hogy irassék össze azon községek száma, hol a tanítónak 300 frtot nem fizetnek, valamint egyáltalában készítették arról statisztika, hol mennyi a tanítók fizetése? Mi ehhez az eljáráshoz sem kötünk sok illuziót, mert eléggé tapasztaltuk már a közoktatási kormány ezen proceduráját: sztatistika kazlat halmoztat össze bent a miniszteriumban; lehet, hogy turkálnak is benne, de sok hasznát, vagy legalább valami hasznát nem igen látjuk eddig.

De husz esztendő alatt megszoktuk a reményteljes túrést, halasztgatást és — koplalást. Lehet azonban, hogy ránk virad s pedig már a közelben s Csáky Albin gr. csakugyan megteremti a tűrhető helyzetet a magyar néptanítóknak. Sch.

Őszi teendők az iskolakertben.

Október havában a természet már őszi képet vesz fel. Nemcsak a fák hullatják koronájuk díszét, hanem a kerti növények nagy többsége vagy nincsen már meg a kertben, vagy várja a leszedését.

De a kezdet kezdeténél állván, talán célszerűnek bizonyúl, ha az iskolakert kihasítására, körülsánczolására, felosztására figyelemmel leszünk. Hát ha akad oly lelkes tanító, a ki községe előjáróságánál kieszközölni tudta, hogy egy szép reggelen azt izenik a tanítónak, hogy jöjjön ki a legelőre, mert bíró, jegyző és iskolagondnok ki akar-nak mérni egy darab földet iskolakertnek.

A tanító itt túlszerűen ne legyen követeléseiivel, mert ha ajánlanak p. o. egy egész holdat, ne utasítsa vissza azon ürügy alatt, hogy bizony, annyi sok.

Fogadja el az egy holdnál többet is, ha lehet. Azután a kimérés után jön a telek bekerítettése. Ez, ha községi roboton történik, nem kerül pénzbe, s ha mindjárt csak körülárkoltatik, még is jobb a semminél. A fő most már a bekerítés, mert csak ez által válik valamely földdarab kertté.

Az új kertben, mely valódi iskolakert, azonnal munkához is kell fogni. A tanító maga köré gyűjthet nagyobb tanulói közül egynehányat, visz 1—2 pár hegyezett egy méternyi hosszú karót, egy hosszú zsinórt s egy méterrudat.

Legelsőben is 2—3 fiu által megméri a kertnek alsó és felső szélességét, megjelölteti mindkét végén a kert közepét. Ezen középponttól — a telek terjedelméhez képest -- 1 m. jobbra s 1 m. balra, tehát 2 méternyi szélességben kijelölheti a főutat, mely azonban 2—4 cmterrel keskenyebb is lehet. Ezután a keresztutak húzandók, melyek szélessége a főuté mögött maradhat. A keresztutak 4, 6 sőt 8 darabra osztják fel az egész kertet. Ezen részek egyike azonnal felásandó s át-alkítandó gazdasági kísérletfölddé. Daczára annak, hogy az őszi vetés ideje nagyon is előre haladt, mégis késedelem nélkül el kell vetni búzát és rozsot, sőt őszi árpát is. Repcét azonban alig vethetni, az már jövő esztendőre marad. A faiskolának szánt rész jó mélyen felásandó és a kéznél tartott alma-, körte-, cseresznye-, meggy-, szilva-magvak ágyakban zsinór után sekély barázdákban helyezendők el. Diót és mogyorót, diszfa- és cserjémagvakat szintén földbe kell dugni. A szőlőiskola sem maradhat felásatlanul. A netalán rendelkezésre álló fák vagy cserjék az előre jól kigondolt és pontosan kimért helyeikre elültetendők, mert így tavaszra biztosan hajtának s a kert benépesítése kimondhatlan nagy lépést s h. ladást tett. Tavasszal pedig majdnem egészen berendezett kert fogadja a tanulókat. — G.

Revideáltassék-e a népiskolai törvény?

Irta: Decsy Géza, tanítóképzési tanár, Arad.

Már régóta folynak a tanácskozások és viták a középiskolai tanférfiak körében, a közegészségi tanácsban — és legutóbb a közoktatási tanácsban is ráérték a vitára azon themák fölött, melyek a középiskolai oktatás reformját czélozzák. A túlterhelés el van ismerve, ebben a felfogásban mindenik forum egyformán osztozik. A megsűrűsödött bozótban irtani kell s a meghagyandó fákra is reá fér a nyésés: erre nézve egyértelemben volnának mind, az irányt adni hivatott elemek.

Cultus miniszterünk a görög nyelvet a kiirtandók közé destivalta, egy országgyűlésen tett nyilatkozatában; az ő fejszéje vágott elsőnek a sűrűbe. Merész, de meggondolt, férfias lépés volt, mely a jövő nemzedékek okszerűbb tanításának alapját akarta megvetni. Mi természetesebb, mint az, hogy a humanismus védői ellene vannak a görög nyelv kiakolbulításának. Még olyan férfiak is, mint Szabó József, a híres geologus, Than Károly, egyetemi vegytan tanár és Hermann Ottó, a per excellentiam magyar tudós — valamennyien természettudósok, ellene szóllottak, hogy a görög nyelv tanítása megszüntessék; csupán eredményesebb tanítását sürgették.

Féltik mind, akik a classicismus emlőin növelkedtek, az ő száraz dajkájukat, a görög nyelvet. A fiatalkori diákélet keserves napjainak ma boldog reminiscentiái nem engedik, hogy csakugy könnyedén megtagadják az egykori szigoru és száraz ápolót. Ez nagyon is érthető. De, hogy az élet követelményei s a túlterhelés harsány szavu panasza tul nem kiabálja a lelkükben zsongó kegyelet hangjait, ezt már nehezebb megérteni. Ennél is bajosabb megmagyarázni azt, hogy honnét veszi, nem a classicismusnak, hanem a görög nyelvtannak védelme az ő erősségeit? Mert a humanismusnak amaz alaptétele, hogy a nyelvvalakok és különösen a classicus nyelvvalakok s azok viszonyításai a legkitünőbb formalis képző-anyagok volnának, — már rég túlhaladott álláspont. A modern nyelvek műveltebbjeinek kitisztult formái és a reális tudományoknak szemléleti módszerrel kidolgozott, szabatos tételei, nemesak pótolni képesek a régi világnak kiváltságos nyelveit, de fontos isme-

ret anyagukat tekintve, mint egyuttal anyagi képzők — azokat meszsze felül is mulják.

A classicismus szellemét nem jut eszébe senkinek kifogásolni; egy modern nép sem emanczipálhatja magát az őseitől örökségképen nyert műveltség alól, de ezt nem is akarja tenni senki. De a classicus népek nyelvét csak kevesen mivelhetik, csak átabotába tudni belőle valamit igen sok mai epigonnak kenyere — de az nem nyelvmivelés, — a classicus szellemet közvetlen forrásból csak igen kevés ember merítheti. Az intelligens emberek százezreinek ezen hosszú processust végig dolgozni sem ideje, sem szüksége nincs. Elegendő, ha ők az ó kor kiváló szellemeinek eszméitől alapos tudomást szereznek, hogy milyen uton, az teljesen közönyös dolog. Ha a régi nagy szellemek alkotásait, ma már minden valamire való nemzet behódította magának, mért gyötörnék magukat a késő nemzedék fiai, mért faricskálnának tovább is azokon az eszközökön, a melyek már megtették a magukét, kihasználtattak? A sutba velők! Tisztelet s hála azoknak, a kik kitárták előttünk a classikusok szellemét, de kicsinyességnek és fölösleges tulbuzgóságnak kell elneveznünk azt az iparkodást, mely a kitárt szellemnek ruháján a szavak egérfarkán rágodik — még mostan is. — Ugy látszik azonban, hogy az efféle gondolatok nálunk még nem elég népszerűek és még megérjük azt, hogy Cultuszminiszterünk reform törekvései a filologusok, de hagyományaikhoz göresösen ragaszkodó egyéb tudósok ellenállásán fog hajótörést szenvedni.

De mi köze van mindehez az „Iskolakert“ nek? kérdezheti méltán az olvasó. Szorosan véve semmi. Legfőlebb tájékozás, hogy mi történik a szomszédságban. A fenn ecsetelt forrongás és mozgalom csak alkalmul és kiindulási pontul szolgál arra, hogy himet varrjunk a népiskolák reformjáról.

Az „Iskolakert“ czimében hordozza tendenciáit: reformokra törekszik s ez alkalommal idején valónak látja, hogy szintén javaslattal álljon elő a népiskolai tantervet illetőleg. Midőn a túlterhelés panaszait, a középiskolákban, a görög nyelv kiküszöbölésével akarják elhallgattatni, ugyanakkor mi, a népiskolai oktatásnak reformálását, helyes útjára terelését

abban véljük elérhetni, ha a népisk. tantervnek „gyakorlati utmutatások a mezőgazdaság és különösen a kertészet köréből“ című utasításai valósággal érvényre emeltetnek. Kérdés: Miképen lehetséges ez? Csak úgy, ha a tanítónak tudománya, akarata, tere és ideje is van az utasításokban jelzettek végbevételére.

A tanítóképezdek mostani tantervében elegendő anyag és elegendő idő is van kiszabva ugyan a növendékek gazdasági kiképzésére, de irott malasztá teszi azt két súlyos körülmény. Elsőnek az, hogy a gazdaságtant elméletileg egy tanár adja elő, míg a gyakorlatokat, egy többé kevésbé ügyes és rendszerint inkább többé, mint kevésbé hanyag kertész vezeti. A másik gátoló körülmény pedig az, hogy a képezdei kertek többnyire az intézettől távol esnek, a mi a gyakorlást megnehezíti.

Bold. Trefort miniszternek szándékában volt a képezdek mellé nagyobb gazdasági telepeket állítani s ezzel egyidejűleg a gazdaságtan tanítását, gazdasági szakiskolát vagy akademiát végzett egyénekre bizni. Oly szép és gyakorlati hasznaiban oly messze kiható ez az eszme, hogy ennek az egynek megvalósítása is elegendő volna — kezdetnek. A legfőbb motor, a leendő tanító szakismeretei és munkakedve megszületnék ezen intézmény kebelében. A többiek megteremtése ezzel a rugóval könnyebben mehetne végbe. A tanító munkájához azonban tér és idő kívántatik. A szervezendő iskolakertek adják meg a tért, a redukált népiskolai tanterv pedig kell, hogy adja ki az időt. Az előbbiről már többször szóllalt az „Iskolakert,“ most csak az utóbbit vegyük közelebbről figyelembe.

Azért, hogy ma már „rohamosan előhaladt“ nemzetnek tartjuk magunkat, azért még mindig áll a régi igazság: hogy voltaképen földmivelő nép vagyunk. Mint Auteusnak, nekünk is a földdel kell érintkeznünk, ha küzdelmeinkhez új erőt gyűjteni akarunk. Ha áll ez, és igaz Trefort miniszter jelszava, hogy gazdagság és egészség képezik egy nép jólétének alapjait: akkor miért tétovázunk, miért nem teszünk meg arra minden áldozatot, hogy népiskoláinkban a „gazdászati és kertészeti gyakorlatok,“ mint legfontosabb oktatási ág elfoglalhassa az őt megillető helyet? Miért kelljen a nép gyermekének a nyelv-

tan szabályaival, az király különböző nemeivel, a jó és rossz királyok cselekedeteivel vesztegetni a nélkül is rövid tanulási idejét, és miért nem inkább megtanulnia azt, a mi őt mindennapi foglalkozásában ügyesebbé, kenyérének megkeresésére alkalmasabbá teszi? Cultus miniszterünk gr. Csáky Albin rövid működési ideje alatt is megmutatta, hogy a népoktatás horderejét egész teljességében ismeri, bebizonyította, hogy emelkedett szelleméből, az eszméket férfias tetterővel pattantja ki a valóság terére. Elég reá mutatnunk a tanítók anyagi helyzetének javítását célzó terveire, hogy benne a népoktatásnak rég várt reformátorát felismerjük.

Nem is a népiskolai törvény revideálását sürgetjük mi jelen sorainkkal, hanem a törvényben benne lappangó, de eddig érvényre nem jutott intenciók tisztább felfogására; a törvény szellemének, népünk javát célzó gyakorlati keresztülvitelére kívántuk a figyelmet felhívni. Miniszterünk ő nagyméltóságának buzgalma hinnünk engedi, hogy nem sokára elérkezik az idő, mikor a népoktatási törvény szellemeinek összekötött szárnyai kibontakoznak kötelékeikből és megsuhannak fejünk fölött: hogy mint a szentlélek igazsággal termékenyítse meg a lelkeket és önfeláldozással és munkakedvvel a sziveket. — Akkor; — akkor majd a tulterhelés szülte köd helyett józan okossággal fog a nép gyermekének értelme gyarapodni, az elméleti lim-lomok helyett a józan gazdasági és kertészeti munkásság leszen az, a mihez a nép gyermeke, minden tudását hozzá csatolja.

A középiskola férfiai nem birnak megválni a görög nyelvtől, meglehet azért, mert helyébe valami jobbat, nem tudnak kitalálni; mi, én azt hiszem, a legtöbb néptanító tisztában vagyunk azzal: mi volna a népoktatás reformjának sarköve, mi az a mindent magába foglaló eszme, a miből ha valósággá válnék, a népiskolai oktatás központosítása és ebből ismét a nép gyakorlati józan értelmessége és jóléte-, mint következmények sugárzanának ki! Nem új gondolatok ezek, de azt hisszük, időszerűek most, midőn friss erő lüktetését érezzük a közoktatási kormányban. Ösztönszerűleg szállaltunk fel, mert érezzük a megújulás szelét arcainkon, mely a népoktatás szebb és jobb jövőjét hirdeti.

A szemléltető oktatásról.

(Csevegés)

Irta: **Vagács Ágoston**, községi tanító, Arad.

Nagyon hiven emlékszem még arra az időre, a mikor először az iskolába léptem. Tanítóm, a jó öreg ur, nagyon barátságosan fogadott; megsimogatta fürteimet s úgy beszélgetett velem, mintha már régi ismerősök lettünk volna. Sok mindent kérdezett tőlem: hogy hívnak? hány éves vagyok? stb. Mikor velem végzett, atyámról kérdezősködött. Ez nagyon tetszett nekem, mindinkább bátrabb lettem s hangosan feleltem kérdéseire. A megismerkedés után leültetett. Bámultam a sok betűt s főképen a képeket, melyek a tanterem falait diszítették. Merengésemből a tanító ur dörgő hangja ébresztett fel.

„Ha a szabadban magunk fölé nézünk, mit látunk?“

„Az égboltozatot“ — zengtük rá chorusban.

Ez volt az első. Beszéltünk aztán a napról, holdról, csillagokról, állatokról, növényekről s mindezek teremtojéről, az istenről. Ezzel kezdődött a beszéd- és értelem-gyakorlat.

Soh' se felejtsem el ezt a nagy napot. Tanító koromban én is úgy fogadtam tanítványaimat, de a napról, holdról, istenről nem beszélgettem az első órán.

Azt sem teszem meg, hogy olyan versekkel traktáljam növendékeimet, mint pl. „Munkára fel, ne vesztegelj“ stb. melyek ben sem ritmus, sem költői szépség nincs, s melyek nincsenek a gyermek értelmi fejlettségéhez mérve.

Rousseau, Pestalozzi s a többi jeles paedagogusok régen megírták kitünő elveiket, de szegény öreg tanítóm nem ismerte azokat, a melyek szerint ma a gyermek értelmét fejlesztjük, képzeteket, fogalmakat és szavakat gyűjtünk. Mind ezek alapja a szemléltető oktatás.

A szemléltetést a gyermek körében levő tárgyakon kezdjük. De eltévesztett dolognak tartom azt, ha tulságos részletesen tárgyaljuk azokat, mert a gyermek érdeklődését nem keltjük fel, sőt ellenkezőleg unalmassá válik. Pedig megesett kezdő koromban, hogy buzgóságomban az asztalról beszélgetve, egy félóráig tárgyaltam az asztal lapját. Szegény gyermekeket ugyancsak megkinoztam.

A tárgyakat a természetben szemléltessük. Ha a kutyáról beszélünk, mutassuk meg a gyermekeknek. Vezessük ki a gyermekeket az udvarra, ott lássák és ismerjék meg, s a tanultakat, tudom, sokáig emlékezetükben tartják. A képeken való szemléltetések sokszor nem vezetnek célhoz. Kevés jó kép van az iskolában s így megtörténik, hogy a képen ismertetett tárgyat a természetben nem ismeri fel. Nagyon helyesnek tartom a gyerme-

kekkel sétákat tenni, hogy az oly tárgyakat, melyeket az iskolában megmutatni nem lehet, a természetben lássák. Többszörös célt érünk el ezzel; nemcsak képzetek, fogalmakat, ismereteket szerez a gyermek, hanem gyönyörködik a szép természetben, üde, jó levegőt szí, mozgást tesz, szóval: élvez; összekötjük a jót a hasznossal. Az ugynevezett száraz tárgyakkal (asztal, szék) nem nagyon szeretnek a növendékek foglalkozni. Mennyire gyönyörködtetik a szemet a zöld lombos fák s a szebbnél szebb virágok; mily élvezettel hallgatják a madárcák dalait!

Ezzel nem azt akarom mondani, hogy rendszeres állat és növénytant tanítsunk, de legalább a közönségesebb, ismertebb teremtményeit az istennek ismerjék.

Néhány évvel ezelőtt meglátogattam kitünő tudósunkat, Brassay Sámuel. Velem, tanítóval, a tanításról beszélgetett. Elmondta, mily téves az a modern nevelés. A nevelő megismerteti a szebbnél szebb dísznövényeket, de a búzát vagy kukoriczát maga sem ismeri. Akárhány intelligens ember ismeri a nemesített rózsák számtalan fajtát, de a búzát a rozstól nem tudja megkülönböztetni.

Hogy a t. olvasó türelmét próbára ne tegyem, csevegésemet befejezem. Ismert dolgokat ujitottam fel saját tapasztalataim ki séretében; ha kedves olvasóim szívesen veszik s a t. szerkesztő ur becses lapjában helyt ad, találkozunk még.*)

Iskolai tapasztalásaim.

(Pályamű.**)

Irta: **Verner László**, községi tanító, Arad.

Jelige: „A tengernél is van nagyobb látomány: az ég; az égnél is van nagyobb látomány: az emberi lélek.“ *Hugó Viktor.*

A régi iskolának nem volt segédtudománya, ha ugyan ez iskoláknak a kelleténél jobban nem akarjuk leszállítani niveauját azzal, hogy kétségbe vonjuk a paedagogiának mint tudomány-

*) Munkatársaink sorában ezikkirót üdvözljük s szíves ígéretét komoly-nak vevén, felkérjük, hogy a találkozás idejét ne halaszsa el későre, hanem legyen szerencsénk mielőbb, még ha lehet, a következő számban. A mit séta alkalmával akarna és tudna megismertetni a gyermekekkel, azt bizony egy jól berendezett iskolakertben is találja. Hiszen a szemléltetési oktatás alap-jául a legjobb — mert a leggazdagabb — taneszköz esakis az iskolakert lehet. Szerk.

**) Az Aradvidéki tanítóegylet e munkát 3 arannyal jutalmazta.

nak létezését is ez időkből. Támaszkodott igen gyenge alapra: a helyzet inspirációjára és arra, a mivel a részben mesteremberekből tanítóvá avangirozott paedagogok, részben — a fejlődés metete szerint — ebben az átmeneti, — szükség és nem hivatás parancsolta állásban a papokká lenni akarók jónak látták hivatali kötelességüket teljesíteni.

A mai népiskolának megadatván azonban két főtenyezője: az általános tanítói rend (mely alatt a pályájokra szakszerűen képzett rendet értjük) és a törvényileg kimondott iskola-kötelezettség, modern, új eszmék közzé került a paedagogia. Nehéz, ismeretlen utján a kalauzolás szerepét juttatta a pszichológiának, mint segédtudománynak. Bányászszá tette a tanítót, művészetté a tanítást. A mi mesterség, rideg szabályok közzé ékelt mesterség volt eddig, az művészetté emelkedett, „alkotás“ lépven a „készítés“ örökébe.

Művészetté lön a paedagogia és művészsze a paedagogus. Lélektani buvárlatokat engedett meg, sőt követelt az új tudomány, a paedagogia segédeszköze. A bánya, melynek mivelőjeül a tanító neveztetett ki, a legérdekesebb bánya. Külsőre egyszerű: a velő egyszerű szövete, tartalomra a legváltozatosabb, mert a lelki élet a képzelhetlenségig különféle hullámverődése, szelid és viharos alkotása minden, a mi megérthető, minden, a mi csodálható, nyilvánulásai közzé tartozik. Az, a miről Hugó is a jeligém szavaival van elragadtatva.

Ámde a fejlődés törvénye a mily egyszerűen levonható consequentia a multból, ép oly egyszerűen levonható ama consequentia is, hogy a fokozatos fejlődés sem tarthat a végletekig. Van egy határpont, jól lehet a szemhatáron, az emlékezetten túl, hol a haladás előtt a „megállj! kemény szava dördül el s ekkor vagy a stagnatio áll be, vagy az emberi lelemény, mely újat akarván alkotni, variálja a multak alkotását, az emberi hiúság eme különös fajtája, mely tévutakon is szívesen kalandozgat, csakhogy hizeleghessék magának azzal, hogy fürkésző agyát nem egy kihasznált téma foglalkoztatja. Pedig az!

Ugyde a modern paedagogia fejlődése a tökéletesedés eme zenithjét korántse érte el és így sem a multak vívmányainak variálására, annál kevésbé a stagnatio kényelmes szerepére még nem szorultunk. Mert megjegyezzük, hogy a fejlődés felé vezető út nem egyenes, nem akadálytalan. A fejlődésnek még a szükséges értelmi erő birtokában sincs módjában oly gyorsan leélni önmagát. Nem. A fejlődés előtt számos akadály van, mindjárt utja első percében ama lelkesedés, melylyel születése első perczeiben indokoltan és indokolatlanul iránta viseltetnek s mely nem is a kellő irányban lohadván, rendszerint a bukásának is az alapja.

A közönséges életben örülünk ama lelkesedésnek, mely

egy-egy új eszme születésekor keblünket eltölti, pedig, — mert az eszmék nem e lelkesedésből gyarapszanak, meg kellene gondolnunk, hogy egyik idea ki fogja szorítani a másikat; a mint, hogy ha idea születik, egy más idea is gyöngül meg.

De ez csak egy ok, az első ok. Mellette ott van még száz, még százszor hatalmasabb! a psychológiát immár — és ez nagyon komolyan van mondva — ki fogja szorítani a Kraft-Ebing br.*) könyve az **idegességről**.

Valjon a tökéletesedés egyenes útja-e ez, mely a psychologia egy különben érdekes fejezet teszi segéd stadiumul s a mely tudomány az élettani és lelkinyilvánulások eme finom szerveinek beteges állapotára építették fel?

Pedig a mi igaz, azt oktalanság tagadni vagy takargatni. A multak eseményei győznek meg arról, hogy az megeshetett, hogy valamely eszme megelőzte korát és bukott, de eszmének, vagy valami újnak látszó fogalomnak, ellenkezett legyen bár a közhit — és közfelfogással, ha igazságos volt, bukni nem lehetett. Különben az, hogy a paedagógiát ujabban az idegek situáiói uralják, nem olyan új dolog. Ma már az idegbetegség oly mérveket öltött a civilizáció folytonos terjeszkedése, a társada-

*) Kraft-Ebing báró, orvostudor s a gráci egyetem tanára, kitűnő munkájában jellemzi a mai idegesség nyavalyát, mely nem csak egyeseket lepett meg, hanem egész embertömegeken pusztít. A baj kifolyásul jelezi a gyakori elmebetegségeket, gyilkosságokat; egész néptömegek ideg-beteges voltát jelzik e többször felmerülő alaptalan aggodások, a járványok, politikai válságok, pénzügyi bukás, háborúk a socialismus ellenében, valamint izgatott rettegés olyan jóslatokkal szemben, melyek közel világpusztulást helyeznek kilátásba; egyesek kóros állapotának ismertető jelei a szokatlan félelem, vilámlámítás, zárt helyiségek, dühös ebek, tüzveszély, különösen színházégés, szélhűdés és fertőző nyavalyák ellenében. Hoszu megfigyelés után azon meggyőződésre jutott, miként a baj következő okokból keletkezik: A létért való harc abban az alakban, a mint az ember azt lázas izgatottsággal végig küzd. A rossz lakás viszonyok. Hiányos táplálkozás, mert a hus és zsíradék a mai idők szellemi munkásaira nézve nélkülözhetetlen, minélfogva elítéli a vegetáriánusokat. Az alkohol, kávé s thea túlságos élvezése, mint a melyek az anyagcserét meglasztják. Az álomszükséglet elleni folytonos vétkezés. Az öröklött ideggyöngeség már-már gyakori eset, de ezentul csak növekedni fog. Idegszenves testalkotáson alapul maga a sajátos individuálitás nem egy olyan újabbkori író vagy művésznél, kinek szellemtermékei tetszést aratnak, mert élvezőiknek nagyobb tömege hasonló gyarlóan van szervezve testileg. A diapason normaleját zeneszerzőink emelik, a festők nem dolgozzák ki ma képeikben a részleteket oly pontosan mint századok előtt tették; ezek a fül és szem idegzetének módosulása mellett szólnak és aligha előnyösen. Ugyancsak az idegbetegek soraiból lépnek elő a túlesigázott elmék; a legkülönbözőbb társadalmi osztályok ábrándozói és sokszor agyrémekkel küzködő szellemei. A mai iskolának szintén van vétke ebben. Túlfeszíti, izgatja a gyermek elme-tehetségét, más oldalról pedig nem bírja megakadályozni, hogy növendékei a világ csábjaival nagyon is korán meg ne ismerkedjenek. Kivált a magasabb társadalmi osztályokban kényszerítik rá a gyengébb gyermekeket is arra, hogy lépést tartson a többiekkel, minélfogva felemészti az magát és idegbeteggé lesz. Hasonló a leánykák nevelése, miért nem csodálkozhatni azon, ha a statisztikusok számítása szerint azok 75%-ánál szerencsétlenül üt ki a házassági kötés

lom aránytalan munkafelosztása révén és részben a nemi kicsapongás által, hogy a paedagogiának tipikus tapasztalásai nem oda szorítkoznak, a mit egy mathaforával így fejezett ki a régi, — fájdalom! nem is a régi kor: „a természet játéka“, de megannyi az idegek szabálytalan elhelyezés és rozzantság, bénultságából ered; emez öröklött betegség, mely az emberiséget visszafejlődteti és sietteteti az az ember tragédiájában az eszkimó jelenetet.

Eddig a humorban szerepelt a migrain, a méltóságos asszony migrainje, most bezzeg sajog abban a középosztály is. Nem hypochondria és uri betegség többé, de általános.

. Mintha messze kerülgetném a célt, mit a pályatétel czéloz?

Korántsem.

Azok a gyermektypusok, melyekre az általános iskolai nevelésnek hatása nincs, megannyi a szabálytalan idegalkotás eredménye. Érdekesek arra, hogy a tanító pházisait meglesse, éber kíváncsisággal nézze fokozatos fejlődésében, látva az okozatot, menjen vissza vizsgálódásában az okra; de a kifejtettebb idegbetegség gyógyítása iránt valami vérmes reménységeket táplálni kissé az optimizmusba vág. Nem is kissé, de egészen abba. Ámde tanítói és nevelői kötelességünkről felületes gondolkozás volna, azért, mert a betegség bizonyos fejlettségében a hasonszenvű orvosé a szerep hivatását és kötelességet nem érezni az idegesség apró tüneteinel, melyek az iskolában a mérsékleten való dadogásban (miután a nagyobb mérvű dadogók közül csak az egy Demosthenes gyógyult ki állítólag) a szabálytalan és módtalanszerű gesztusban, komikus mimikában és módtalan tevékenységi vágyban, vagy igazabban szólva, heves vérmérsékletben nyilvánul, — ne a gyógyító szerepére vállalkozni. Mert szinte kedvem volna a sanguinikus vérmérsékletet már idegbetegségnek minősíteni. Mert mi is ennek a betegségnek ismerve?

Az érzelmi élet ziláltsága és állhatlanság a törekvésben.

Minél kevesebb lesz a kolerikus vérmérséklet, annál nagyobb mérveket fog ölteni az idegesség.

Ki tagadná ezek után, hogy az elmondott dolgok tárgyam megvalósítására nélkülözhetők és haszontalanok voltak? Hiszen a lélek vizsgálásában mi magunk se megyünk odáig, hogy az iskolában az aránytalan lelkekiképződésben ne — a közszólás szerint — „a természet játékát“ lássuk. Hogy akár az ugynevezett „eleven észnél“, akár a „lassu felfogásnál“ vizsgálódásokat tegyünk és a Schoppenhauer elméletéből a származás, vagy életmódból kifolyó consequentiát lássunk. Egyletünket is a pályatétel kitűzésével ama cél vezérelte, hogy a pszichológiára épített nevelésre irányítsa a figyelmet s kinek-kinek paed-

gogiai multjából nyujtson arra módot, hogy olyan különös tapasztalásokat beszéljen el, melyek raritások, rendetlenségek s melyeket ép e tulajdonságukhoz képest különös érdeklődés illeti meg.

És most hadd következzen néhány kép!

Előbb jeleztem az iskolában előforduló idegbetegségek tüneteit. Dadogásban, szokatlan gesztus és mimikában nyilvánul ez. Tapasztalataim nem bírnak regénybe illő érdekességgel, de a paedagogia munkásait, úgy vélem, érdekelni fogják.

(Folytatás következik.)

Utasítás az iskolakertek berendezését illetőleg — Stájerországban.

A stájer cs. k. országos iskolatanács az 1882. május 25-én a 3234. szám alatt a következő utasítást bocsátotta ki.

Miután ismételten tapasztaltattott, hogy az egy iskolához tartozó kertek nem mindenütt az előre megállapított terv szerint s nem egyszersmind az iskolára való teljes tekintettel is létesíttetnek, pedig a kertművelés, a gyümölcsfaternyésztés, ugy a méhészet is az iskolai oktatás által kiválóan emelhetők s emeltessenek is: magától értetődik, hogy az iskolai hatóságok feladatává válják, az iskolakertek létesítése s gondozása mind nevelési és gazdasági jelentőségüknél fogva, mind a fennálló törvények határozmányainak megfelelőleg minden arra való és engedhető eszközökkel előmozdítani és azoknak berendezésére a legnagyobb figyelmet fordítani. S ha megengedhető az, hogy az iskolakert létesítésére a helyi viszonyok mérvadóak, valamint, hogy sok a tanítók belátásától s rendszeretétől függ, miért is egy általános minta erre nézve fel nem állitható, még sem lehet felesleges, legalább némely, az iskolakertek berendezésénél különösen tekintetbe veendő szabályt megjelölni s körülírni.

Ezek szerint a cs. k. országos iskolatanács következő utasítást bocsátja ki:

Minden teljes, tökéletes iskolakertnél ezen alkatrészek legyenek meg:

1. faiskola;
2. szőlőiskola (bortermelő vidékeken);
3. zöldségtermelési osztály;
4. gazdasági kísérleti czélokra való osztály és
5. méhes.

I. A faiskola.

Miután az ország majdnem minden vidéke alkalmas a gyümölcsészetre, szükséges ezt mindenütt a legnagyobb buzgalommal felkarolni, annak emelésére mindenek előtt az ifjuság által

az alapot letenni és az ily erkölcsnemesítő és hasznos foglalkozásra az ifjuságot jókor rászoktatni.

Ezek szerint a tanító növendékeinek mutassa meg, hogy:

a) a gyümölcsmagvakat miként kell helyesen elvetni, a vadonczokat pikirozni és a faiskolába átültetni;

b) a nemesítéseket a legjobb nemesítési módok szerint a legcélszerűbb anyag alkalmazásával eszközölni, továbbá a terméketlenné vált vagy hasznavehetetlen gyümölcsöt termő fák átoltását végezni lássa;

c) egy minden igényeknek megfelelő törzsöt miként kell nevelni, mi alatt kiválóan a keresztültvitt kettősnemesítés előnyeire utalni kell;

d) a korona képező törzset miképen kell kezelni és hogy a törzsnevelés alkalmával minden törzs- és korona metszésekre miként ügyeljünk;

e) a kinőtt fácskákat miként kell a szükséges elővigyázattal kivenni és a legjobb módon a gyümölcskertben elültetni.

Az ezen munkák teljesíthetésére a faiskola területének úgy kell berendezve lennie, hogy az ágyak megváltoztatása és megpihentetése lehetséges legyen. A gyümölcsészetnek minden jobb tankönyve adja erről a szükséges utbaigazításokat. (Lásd a gazdasági továbbképző tanfolyamok tantervének függelékét, az új iskolatörvények és rendeletek XI. füzeté 26. oldal.)

A felnevelt fácskákat vagy el lehet adni, vagy úgy használandók el, hogy szorgalmas és jó tanulóknak elajándékozzanak azon teendő ígéret mellett, miszerint azokat jól elültetni és róluk gondoskodni is fognak.

(Egyébiránt azon észrevételt kell itt tenni, hogy egy iskolakertben csak az annak a vidéknek megfelelő és kísérletek által már kipróbált gyümölcsfajokat kell szaporítani.

Mivelhogy a bogyógyümölcs tudvalevőleg városokban, gyógyhelyeken stb könnyen vevőkre talál és jutalmazó ipari feldolgozásra alkalmas, azért az iskolakertben a gyümölcsbokornak is helyt kell adni és behozandók a legszebbek.)

II. A szőlőiskola.

Bortermelő vidékeken az iskolakertben elismert jó szőlőfajok egy gyűjteménye képviselve legyen, még pedig lehető erős tőkékben, hogy ezeken a legfontosabb nevelési módok és metszések bemutathatók legyenek. A szőlőiskola beültetésénél azonban inkább a fajok jóságára és arravalóságára kell tekintettel lenni, mint a mennyiségére, hogy azok a tanulók előtt ismeretesek s általuk adott esetekben más kevésbé jó fajoknak felett előny adassék.

Ha az iskolakertnek a tere megengedi, ajánlható egy töké-

letes szőlőiskola is, mely jól gondozva, nemcsak nagy értékű lenne, hanem jövedelem forrásává is válnék.

III. Zöldségtermelő osztály.

Az ilyen osztály az iskolakertben különösen ott, hol a falusi lakosság nemcsak saját használatára, hanem eladásra is természetesen zöldséget tehát városok közelében, nélkülözhetetlen. Ezen kertosztály használatánál a tanítónak azon kell lennie, hogy benne nemcsak a szokott házi zöldség elismert jó fajai természetesen, hanem az országban még nem vagy éppen kevésbé ismert, de máshol már kipróbált és nagyrabecsült zöldségfajok termeltesse, hogy így ezeknek meghonosítása kezdeményeztessék; mert az iskola kert által nagyfontosságú eredmények következhetnek már azért is, mert ha a lakosság azt látja megfigyelve, példája minden tanításnál is nagyobb hatású lehet.

Ha a zöldségtermelésnek meleg ágy áll rendelkezésre, annál jobban üzhető az.

A zöldséges kertben teljesítendő munkák inkább a nagyobb leány növendékek által végezendők, mert a zöldséges kert művelése többnyire az asszonyokra marad. Ezen osztály egyes helyei a divó virágokkal beültethetők s így a hasznos a széppel összeköthető. A zöldség ágyak szélei szokás szerint majdnem mindeütt be vannak ültetve virágokkal, de itt is izlés kell. Kétséget sem szenved, hogy az iskolakert e tekintetben is serkentőleg és nemesítőleg fog hatni.

IV. A gazdasági kísérleti célokra való osztály.

Ezen osztály feladata a gazdasági növények termelése.

Kell, hogy nagyobb számban legyenek itt az ágyak, melyek többnyire új kulturnövények vagy a már behozott növények új válfajai okszerű termelésére szolgáljanak, hogy ez által nagyobb kiadások és tetemes veszteségek nélkül azon tapasztalathoz juthassanak, vajon kedvező-e a talaj és az égalj az illető növényfajoknak, míg a vidéken elterjedt fajok csak trágyaszerekkel való netáni kísérletek gyanánt kultiváltassanak. A kitűnőnek dicsért trágyaféléket a kísérleti földben lehet megpróbálni, a menyiben itt tér és a tanító szakismeretei megfelelők.

Egy kicsiny, még pedig nem oly könnyen hozzáférhető hely a hol lehet, arra használandó fel, hogy azon a belföldi mérges növények, valamint a házi körülményekhez mérten némely gyógynövények is tenyésztesse. Korántsem elégséges azon eljárás, mely szerint a mérges növények csak szárított állapotban vagy éppen csak képekben mutattassanak a tanulóknak.

A mérges növények mindegyikének megvan saját egyénisége, mi az emlékezetben csak akkor maradandó, ha a növény gyakran és fejlődésének különféle fokában szemlélhető meg.

Mint mindenütt, úgy különösen itt a növények nevei fatáblácskákon felírva, a növények mellett kiteendők.

Ha a kísérleti kert elég nagy, ha a talaj és égélji viszonyok kedvezők a komlótermelésre is, s ha ezen felül a szabályszerű komlótelepre való szükséges pénz rendelkezésre áll, akkor itt komlótermelési kísérletet is be lehet rendezni.

Komlótermelő vidékeken egyébiránt ajánlatos lenne még a korlátolt területű iskolakertben is egy pár komlótökét termesztetni, hogy ezeken a komló körüli teendők is bemutathatók legyenek.

Hogy ott, hol gazdasági továbbképző tanfolyam létezik, az itten felsoroltaknak megfelelő berendezések és az iskolakert kellő alkalmaztatása, kiaknázása folytán a továbbképző tanítás hathatós és az eredmény biztosítva volna, okadatolásra nem szorul.

V. Méhes.

Végre egy félreeső, de mégis kedvező helyen ott legyen a méhes is az iskolakertben.

Ha a tanító nincsen hiányával a méhészeti ismeretekkel és ügyszeretettel, akkor ő, ha csak egy kaptárral megkezd, kevés pár év múlva a méhcsaládok számát szaporitandja, miáltal majd részére önként megnyílik egy jövedelmi forrás. Jó méhkaptárok behozatala által nemcsak fokozható a jövedelem, de a szalma köpüknél el nem kerülhető méhölésnek is vége szakad.

Miután a méhészet egyletek által is előmozdittatik, ebbeli törekvéseiben a buzgó tanító minden esetre azoknál megtalálhatja a kívánt támogatást.

Befejező észrevétel.

Ama kérdésre, hogy iskolakertül mekkora terület ajánlható? határozott feleletet adni nem lehet, azért nem, mert egy iskolakert létesítése alkalmával az adott helyi viszonyok és az illető iskolaközségeknak áldozatkészsége okvetetlenül mérvadók. Érintetlenül pedig nem lehet hagyni azt, hogy egy kisebb területű iskolakertben is a fent körülírt berendezés kivihető és hogy egyébiránt nem annyira az iskolakert terjedelmessége, mint inkább annak értelmes és szorgalmas ápolása, valamint tanítási és nevelési célokra való okszerű kihasználása a fő.

Megjegyzés. Ezen hivatalos rendeletet jónak találtuk közölni mert világosan kitetszik abból, hogy az iskolakert hasznavehetőségét hatósági személyek, állami hivatalnokok belátván, mennyire lelkesülnek az eszme megvalósítása s mennyire fáradnak és iparkodnak az iskolakerteknek, mint a népiskola legczélszerűbb taneszközének, tért hódítani. Hogy mi nálunk mérvadó körökben

miért nem akarják életbeléptetni az iskolakert intézményét, ki nem fürkészhető. Népünk adófizetési képessége meg van fokozva elég magasra már, most hát a miveltségének és kezűgyességének a niveauja is emeltessék időszerű és praktikus iskoláztatás által, mi könnyen felfogható okok miatt egyedül az iskolakert igénybevételével vihető keresztül.

I R O D A L O M.

„A magyar közmondások könyve“ című munka szerző-kiadója lapunk útján tudatja a t. olvasó közönséggel, miszerint műve befejezéséhez közeledik. Miután Szirmay, Dugonics (1 kötet), Ballagi, Erdélyi, Pelkó, Margalics, Lehoczky, Wiegand-Czanyuga és Szvorényi szorosan ily tárgyú munkáit e művéhez forrásul már használta, most arra kéri lapunk t. olvasóit, hogy az esetleg birtokukban lévő hasonló tartalmu magyar műveket — nevezetesen Dugonics 2-ik kötetét, Kovács Pál és Noszkó Alajos könyvét — ideiglenes használatra, — valamint a vidékükön gyűjtött magyar közmondásokat és példabeszédeket f. évi nov. végeig — hozzá beküldeni sziveskedjenek. Műve 1890. elején hagyja el a sajtót s — előre nem látott nagy terjedelme (400 -- 450 lap) s az ez által keletkező nagy nyomda-költség — nem mint az előbbi fölhívásban jelezve volt (1 frt), hanem 1 frt 50 krért rendelhető meg. Az előfizetés vagy előjegyzés pedig legkésőbb f. évi decz. 31-ig eszközendő, mely időn túl csakis 2 frt bolti áron rendelhető meg a mű. Czim: Sirisaka Andor, Pécssett.

„Számítási vezérkönyv“ című népiskolai munkám (I. II. osztály tananyaga) alatt irt helyen rendelhető meg. Könyvkereskedésekben nem kapható. E könyv szövege gyakorlati tanmenettel, azaz úgy van összeállítva, a miként a tanítónak az iskolában beszélnie kell, mi által a tanító a lecke-készítés terhéől egészen megszabadul; azonkívül a szöveg mellett a számoló eszközök kirakásának, illetőleg alkalmazásának módját végig rajzok világítják meg, mely körülmény azt eredményezi, hogy egyszeri olvasásra is azonnal elsajátítható e tanmód. A tanfokozat úgy van rendezve, hogy a tanító mindkét osztályban év elején azonnal megkezdheti a tanítást az illető osztálynál legelől álló anyaggal s p o n t r ó l - p o n t r a, lapról-lapra haladhat végig a könyvön, mi közben a feldolgozandó és figyelembe veendő tananyagnak minden részecskéjét a rendes helyén találndja és pedig gyakorlati feldolgozásban. — A taneszközök rajza és készítési módja is adva van a könyv bevezetésében. A gyakorlat már ismételtten igazolta, hogy e vezérkönyvben levő tanrendszer mellett az évi tananyag 7 — 8 hónapos tanév alatt, és pedig osztatlan iskolában is egész kényelmesen s teljes sikerrel feldolgozható s a mi igen fontos: a gyermekeknek évközben még házi írásbeli feladványt sem szükséges adni, mert már az iskolá-

ban teljes birtokába jutnak a tudnivalóknak, mi természetesen azt eredményezi, hogy a tanító a házfeladvány-javítás kínos és háládatlan terhétől megmenekül s bő ideje marad az üdülésre; a gyermekeknek pedig szintén kellő idő jut a szükséges játéokra. E módszer mellett a tanítónak aránylag nagyon kevés beszélni valója marad, mely körülmény egészségi szempontból válik igen nevezetes előnnyé. E vezérkönyvemben látható szemléltetési mód, tanrendszer, tanmenet, tanfokozat sehol egyetlen más könyvben föl nem található, tehát munkám nem fordítás, nem böngészet által létrejött adatgyűjtemény, hanem annak a személyes gyakorlati élet ott az iskola falai között adott életet. Benne módosított koczkák és egyszerű új számoló állvány szerepelnek. Mindezeket őszintén és azért sorolom fel, hogy t. tanítótársaimnak némi tájékozást nyújtsak munkám használhatósága felől. A könyv ára példányonként 1 frt 40 kr., mely összegnek előleges beküldése esetén a könyvet bérmentve küldöm meg. — Módszeremet már kéziratban sok oldalról keresték és alkalmazták a tanítók iskolájukban, mindenütt a legdúsabb sikerrel; megjelenése után szintén ugy a tanügyi sajtó, mint a tényleges működő tanítók, — a mi fő dolog, — ismét a legnagyobb kitüntető elismeréssel és örömmel üdvözölték és fogadták a hova csak az eljuthatott. Én tanító vagyok s azt adom, mit a gyakorlati élet nyújtott. Megrendelési czim: Józsa Sándor, elemi és polg. isk. tanítónak, Gyergyó-Ditró (Csik-megye.) Szívélyes üdvözlettel: Józsa Sándor tanító.

VEGYESEK.

Németországban, de nem minálunk. E f. évi november elsejével egyszerre hét gazdasági téli iskolát nyit meg a kormány Elzász-Lotharingiában; az arra kiszemlélt következő városok ezek: Weissenburg, Molsheim, Rufach, Münster, Altkirch, Saarburg és Saargemünd. Az e fajta népiskolák a badeni nagyhercegségben már régóta fennállanak s praktikusnak bizonyult intézetek. A porosz kormány most utánozza, még pedig azon czélból, hogy a kisgazdák gyermekei is megismerkedjenek a gazdaság terén való haladással s gyakorlati és elméleti oktatásban részesüljenek. Az új iskolák, melyeket az országos bizottság gazdagon ellát t neszközökkel, igen látogatottaknak ígérkeznek.

Az országos gazdasági bizottság nyilatkozata szerint ezen iskolák egyelőre csak kísérletképen állíttatnak fel. Azonban ha a hozzájuk kötött intenciónak megfelelően s az általuk biztosítandó haszon a költségekkel arányos: szaporíttatni fognak. Lenne azután a földműveléssel foglalkozó mindazon vidékeken egy ilyenü iskola felállítandó.

Látjuk és tapasztaljuk, hogy a legégetőbb szükség sem képes minket magyarokat önálló haladásra bírni. Minden téren bevárjuk

azon időt és esetet, hogy a külföld menjen előre, mi majd utána sántikálunk, a külföld legyen a mester, mi majd inaskodni fogunk, a külföld csináljon, termeljen, mi majd megveszszük termelvényeiket is, készítményeiket is, addig, míg csak lesz filierünk.

Hogyan tegyük el télire az almát? Az alma leszedése a fáról nem szokott mindig a kellő gonddal végbemenni. Csak érett gyümölcsöt lehet szedni, ha azt elakarjuk tartani további időre. De a tökéletes érettségen kívül a leszedés módja is nyom valamit a latba. Ugyanis megtörténik, hogy a fát erősen megrázzák s így gyűjtik össze az almát. Gyorsan megy ez, az igaz, de az alma esés közben megsérül, minek következtében rothadásnak indul. Kivánatos, hogy az érett alma, mielőtt lehullana magától — vagy kézzel, vagy egy arra való készülékkel leszedessék s vigyázattal egy hordóba rakassék el. Friss állapotban az alma csak így marad, ha gipsz közé tétetik. Mert a gipsz felszívja az alma külsején lévő nedvességet, elzárja a levegőt s megtartja az almának eredeti aromáját. Tapasztalták már, hogy az így kezelt alma két éven át megmaradt eredeti állapotában. A becsomagolás egyszerű és könnyű. A hordó vagy láda fenekére gipszet hintünk, erre egy réteg alma, ismét gipsz és alma jön. A legvégső réteg gipsz legyen, mire ráillesztendő a fedél. Lerakása alkalmával a hordót mindig egy keveset meg kell rázni, hogy a gipsz így az alma közti üregeket is kitöltse s a tömeg lehető egészet képezzen. Gipsz hiányában fahamu, sőt finom, száraz homok is használható. Az így becsomagolt almát nem szabad meleg helyen tartani, csak hűvös helyre tegyük, mert az alma kitart egy pár fok minust is.

Felhívás!

Tisztelettel felkérjük mindazokat, kik az „Iskolakert“ eddig megjelent számait megtartották, a csekély előfizetési összegével azonban még hátralékban vannak, miszerint azt e jelen kettős számhoz mellékelt postautalvánnyal postafordultával beküldeni sziveskedjenek!

AZ
ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY
REFORMJÁT CÉLZŐ HAVI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI
GRASZEL JÁNOS.

III. ÉVFOLYAM. — SZEPT.—OKT.

ARADON, 1889.

NYOMATOTT RÉTHEY L. ÉS FIÁNÁL.

Mutatványul beküldött számot meg nem tartás esetén a címzezalaggal együtt
kérjük visszaküldeni.